

#BT
0-65

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

ОРЖИНСЬКА ЕЛЬВІРА ІГОРІВНА

УДК 343.98.06

**МЕТОД КРИМІНАЛІСТИЧНОГО АНАЛІЗУ
ЗЛОЧИНУ ТА ЗЛОЧИННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

**12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза;
оперативно-розшукова діяльність**

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Київ – 2015

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Зміни, які відбуваються у сучасному суспільстві пов'язані з прийняттям нового Кримінального процесуального кодексу України, Закону України «Про судоустрій та статус суддів» та інших нормативно-правових актів, вимагають по-новому переглянути методологічні засади криміналістики. Зазначене пов'язане з тим, що об'єм сучасних наукових знань дуже швидко збільшується. Це в свою чергу викликає необхідність вдосконалення та створення нових, більш ефективних методів засвоєння та практичного застосування отриманих знань.

Проте в криміналістичних дослідженнях вже доволі тривалий час не приділяється належна увага загальнотеоретичним основам криміналістики. Дослідження науковців здебільшого орієнтовані на методичні, тактичні техніко-криміналістичні питання розслідування певних злочинів, проведення експертиз. Зазначене призвело до того, що найбільш уразливим місцем криміналістики є брак теоретичних узагальнень щодо розвитку криміналістики в цілому та її методів зокрема.

Тому одним із головних завдань на сучасному етапі розвитку криміналістики повинна стати розробка методів теоретичної та практичної діяльності, що створить міцне наукове підґрунтя для подальшого розвитку науки та для усіх рекомендацій щодо розслідування окремих категорій злочинів.

Розвиток наукових уявлень про методи криміналістики пов'язаний, з однієї сторони, з розвитком самої криміналістики, а з іншої з формуванням філософських поглядів на методи науки в цілому.

Особливості криміналістики зумовили на ранніх етапах її розвитку використання формально-логічних методів пізнання (аналізу і синтезу, індукції та дедукції, конкретизації та абстрагування, аналогії тощо). Використання цих методів забезпечує правильність мислення за формою, отримання наукових знань за сутністю. Аналіз – це метод наукового дослідження шляхом розгляду окремих сторін, властивостей, складових частин чого-небудь. Тобто, це процес розчленування цілого на частини. Він є необхідним етапом пізнання, який нерозривно пов'язаний із синтезом, і є складовою реального процесу мислення. Аналіз є важливим методом пізнання під час розслідування кримінальних правопорушень, у процесі експертних досліджень.

На жаль, у криміналістичній науці на даний час не існує наукових досліджень, спеціально присвячених методам криміналістичного аналізу злочину та злочинної діяльності. Втім, окремі аспекти методу аналізу злочину та злочинної діяльності розкриті у працях вітчизняних і зарубіжних учених Л. І. Аркуші, В. Д. Басая, В. П. Бахіна, Р. С. Белкіна, В. Г. Гончаренка, А. В. Дулова, Г. А. Зоріна, В. Я. Колдіна, В. П. Колмакова, В. О. Коновалової, В. С. Кузьмічова, В. О. Образцова, В. В. Тіщенко, С. Н. Чурилова, В. Ю. Шепітько, В. С. Устинова, Н. П. Яблокова та інших.

Загалом теоретичним піддрунтям дослідження стали праці вітчизняних і зарубіжних учених у галузі криміналістики та кримінального процесу, які досліджували питання поняття та змісту методології криміналістики, окремих методів, безпосередньо злочинної діяльності, зокрема Ю. П. Аленіна, В. Д. Берназа, О. М. Васильєва, І. О. Возгріна, А. Ф. Волобуєва, В. К. Гавла, В. І. Галагана, О. О. Ексархопуло, В. А. Журавля, А. В. Іщенко, Є. П. Іщенко, Н. С. Карпова, Н. І. Клименко, І. І. Когутича, В. Є. Корноухова, І. І. Котюка, В. В. Лисенка, В. К. Лисиченка, О. Ф. Лубіна, І. М. Лузгіна, В. Г. Лукашевича, Є. Д. Лукянчикова, Г. А. Матусовського, М. В. Салтєвського, М. Я. Сегая, М. О. Селіванова, В. М. Стратонова, Л. Д. Удалової, В. Г. Хахановського, П. В. Цимбала, К. О. Чаплинського, С. С. Чернявського, Ю. М. Черноус, Б. В. Щура та інших.

Разом з тим, безпосередньо метод криміналістичного аналізу злочину не був предметом окремого наукового дослідження. Ряд важливих для теорії криміналістики напрямів даної проблеми продовжують залишатися недослідженими, а розвиток суспільства та науково-технічний прогрес породжують потребу у вдосконаленні та розробці нових методів практичної та теоретичної діяльності.

Важливе значення методу криміналістичного аналізу злочину як для теоретичних досліджень, так і для практичних дій, обумовлює актуальність здійснення такого дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 12 лютого 2007 р. № 105/2007, Рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про стан злочинності у державі та координацію діяльності органів державної влади у протидії злочинним проявам та корупції», схваленого Указом Президента України від 27 жовтня 2009 р. № 870/2009, Державної програми профілактики правопорушень на період до 2015 р., схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2011 р. № 1209-р., Концепції державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю, схваленої Указом Президента України від 21 жовтня 2011 р. № 1000/2011. Дисертаційна робота виконана відповідно до Пріоритетних напрямків наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2010-2014 роки, затверджених наказом МВС України від 29 липня 2010 р. № 347. Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Київського національного університету внутрішніх справ від 25 травня 2010 р., протокол № 9, включено до планів науково-дослідних робіт Національної академії внутрішніх справ на 2011–2014 роки та схвалено Координаційним бюро Національної академії правових наук України (№ 1571, 2010 р.).

Мета і задачі дослідження. Метою дослідження є розробка теоретичних положень, що розкривають зміст та значення криміналістичного аналізу злочину та злочинної діяльності та формування на цій основі пропозицій, спрямованих на вдосконалення діяльності правоохоронних органів з розкриття, розслідування кримінальних правопорушень.

Для досягнення зазначеної мети необхідно вирішити наступні *задачі*:

- узагальнити сучасні уявлення про методи науки та надати власний підхід до визначення методу та розкрити сутність критеріїв їх класифікації;
- з'ясувати значення всезагальних та загальнотеоретичних методів науки, розкрити їх зміст та надати визначення;
- сформулювати визначення прикладних (інструментальних) методів дослідження та розкрити їх зміст і значення із врахуванням сучасного розвитку науки;
- охарактеризувати методи конкретних (окремих) наук;
- висвітлити стан сучасного розуміння методів криміналістики та їх класифікації;
- окреслити місце методу криміналістичного аналізу злочину в системі методів криміналістики;
- визначити сутність криміналістичного аналізу, як методу криміналістики;
- показати рівні використання методу криміналістичного аналізу;
- розкрити можливості криміналістичного аналізу у вивченні злочинної діяльності.

Об'єкт дослідження – теоретичні засади методу криміналістичного аналізу злочину і злочинної діяльності та процес його теоретичного та практичного використання для досягнення криміналістичних цілей.

Предмет дослідження – метод криміналістичного аналізу злочину та аналіз злочинної діяльності.

Методи дослідження. В основі методології дослідження лежить комплексний підхід, зумовлений багатоаспектністю поставлених завдань із використанням загальнонаукових методів (системного, логічного, структурного, функціонального). Так методологічну основу дисертації становить *діалектичний метод* наукового пізнання соціально-правових явищ в їх суперечностях, розвитку та змінах, що дає можливість об'єктивно з'ясувати сутність методів науки, методів криміналістики та методу аналізу злочину та аналізу злочинної діяльності в їх динаміці, їх взаємозв'язку та взаємодії (підрозділи 1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 3.2). В роботі комплексно використовувалася низка *загальнонаукових та спеціально-галузевих методів* пізнання об'єктивної дійсності. Зокрема, *історичний метод* дав змогу дослідити етапи розвитку (генезис) криміналістичного становлення методів криміналістики, методу аналізу злочину та аналізу злочинної діяльності (підрозділи 2.1, 2.2). *Метод аналізу* допоміг дослідити поняття, ознаки, види методів науки, методів криміналістики, методу аналізу злочину та аналізу злочинної діяльності (підрозділи 1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2). Використання *методу синтезу* дало змогу сформулювати сучасне розуміння системи методів науки, методів криміналістики, надати визначення методу аналізу злочину, надати поняття злочинної діяльності з криміналістичних позицій (підрозділи 1.1, 2.1, 2.2, 3.1). *Формально-логічний і системно-структурний методи* використовувалися при вивченні сутності криміналістичного аналізу злочину та злочинної діяльності та при дослідженні поняття та змісту злочинної діяльності, (підрозділ 2.2, розділ 3). *Соціологічний метод* – при проведенні

опитування слідчих ОВС та прокуратури з питань використання ними методів криміналістики, та викладачів вузів з питань класифікації методів криміналістики та оцінки визначення методу криміналістичного аналізу запропонованого у дослідженні.

Емпіричну базу дослідження становлять узагальнені дані опитувань слідчих працівників МВС та працівників прокуратури (86 респондентів з Херсонської та Харківської областей); узагальнені дані опитувань викладачів вузів (33 респонденти з Херсонського Національного університету, Харківського національного університету внутрішніх справ та Навчально-наукового інституту права та масових комунікацій Харківського національного університету внутрішніх справ).

Наукова новизна одержаних результатів визначена метою та поставленими завданнями. Дисертаційна робота є одним із перших в Україні комплексним дослідженням методу криміналістичного аналізу злочину та злочинної діяльності.

На підставі аналізу теоретичних положень автором були розроблені і обґрунтовані висновки, які є новими або характеризуються елементами новизни, мають певне теоретичне та практичне значення. Проведене дослідження дозволяє сформулювати наступні положення наукової новизни:

вперше:

– в криміналістичній науці з урахуванням досягнень криминології, теорії оперативно-розшукової діяльності, кримінального процесу та інших наук здійснене цілісне криміналістичне дослідження методу аналізу злочину та злочинної діяльності та визначено місце криміналістичного аналізу в системі методів криміналістики серед базисних власно-криміналістичних методів;

– окреслено теоретичні основи поняття криміналістичного аналізу злочину, на основі чого надано авторське визначення методу криміналістичного аналізу, а саме, як, базисного власного криміналістичного методу пізнання, який використовується в криміналістиці для реалізації її завдань, розвитку теорії криміналістики та який має практичну цінність під час розслідування злочину, суть якого полягає в умовному розчленуванні усіх криміналістичних значимих об'єктів на окремі складові частини, кожна з яких вивчається у взаємодії як частина цілого;

– запропоновано розрізняти три рівні криміналістичного аналізу (методологічний, методичний та практичний);

удосконалено:

– поняття методу науки, який є не лише формою теоретичного та практичного освоєння дійсності, а перш за все є міркуванням, під час якого використовується та організаційно застосовується конкретні прийоми для досягнення мети;

– визначення допоміжно-технічних (інструментальних) методів, як якісних методів дослідження, застосування яких потребує використання різноманітних технічних пристроїв;

– поняття методу криміналістики, яке являє собою субординовану систему науково-обґрунтованих прийомів, правил, способів, які направлені на пізнання матеріальної дійсності, явищ, процесів, видів діяльності на яке спрямована теоретична (наукова) та практична діяльність по досягненню поставлених задач криміналістичного характеру;

– класифікацію методів криміналістики, яка побудована по аналогії з наведеною класифікацією методів науки, з урахуванням сучасних тенденцій розвитку методології криміналістики;

дістало подальший розвиток:

– положення, що діалектика та метафізика є всезагальними методами пізнання, які формують найбільш загальні принципи та утворюють підґрунтя для інших загальних та спеціальних методів;

– твердження, щодо класифікації методів науки на чотири рівні: всезагальні, загальні, спеціальні (окремі) методи та прикладні (інструментальні) методи;

– думка, щодо доцільності визначення об'єктом вивчення криміналістичної науки механізму злочинної діяльності та визначення змісту елементів механізму злочинної діяльності;

– теза, що методи окремих наук є вузькоспеціалізованими методами, які застосовуються лише в рамках певного дослідження або наукової галузі;

– обґрунтування можливостей практичного застосування методу криміналістичного аналізу злочинної діяльності під час розслідування злочинів, яке полягає в аналізі елементів механізму злочинної діяльності.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані та аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки й пропозиції впроваджено та надалі можуть бути використані у:

– *практичній діяльності* органів внутрішніх справ України – під час підвищення якості криміналістичної підготовки, зокрема, для удосконалення рівня застосування методу криміналістичного аналізу під час практичної діяльності; для оптимізації застосування методу криміналістичного аналізу злочинної діяльності та злочину (акт впровадження Дніпровського відділу Херсонського міського управління УМВС України в Херсонській області від 01.09.14 р., акт впровадження СВ Білозерського РВ УМВС України в Херсонській області від 03.12.2014 р.);

– *навчальному процесі* – як матеріали для підготовки відповідних навчально-методичних і наукових видань та для проведення занять з навчальних дисциплін «Криміналістика» та «Методи криміналістики» (акт впровадження Навчально-наукового інституту права та масових комунікацій Харківського національного університету внутрішніх справ від 21.12.2013 р.).

Особистий внесок здобувача. Сформульовані та викладені в дисертації положення, що містять наукову новизну дослідження, розроблені автором особисто. У співавторстві опубліковані: наукові статті («Сучасне розуміння методу науки»; «Злочинна діяльність у криміналістичній науці: визначення та колізії»; «Перспективи розвитку нетрадиційних методів у криміналістиці») та тези доповідей («Значення криміналістичного аналізу при розслідуванні проявів злочинної діяльності у сфері наркобізнесу»; «Поняття та значення

криміналістичного аналізу»; «Перспективи розвитку методу криміналістичного аналізу злочинної діяльності»). Власні теоретичні розробки здобувача в наукових працях, опублікованих у співавторстві становлять більше 50 %. Наукові ідеї та розробки співавторів опублікованих праць у дисертації не використовувалися.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки дисертації оприлюднені автором на шести міжнародних, всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема: «Міжнародне співробітництво ОВС у боротьбі з транснаціональною злочинністю» (м. Київ, 2010 р.), «Актуальні проблеми кримінального права, процесу та криміналістики, судової експертизи та оперативно-розшукової діяльності» (м. Одеса, 2011 р.), «Актуальні проблеми юридичної науки очима молодих вчених» (м. Донецьк, 2011 р.), «Реформування правової системи України в контексті розбудови правової держави та євроінтеграції» (м. Дніпропетровськ, 2011 р.), «Сучасні проблеми криміналістики» (м. Одеса, 2013 р.), «Юридична осінь 2013 року» (Харків, 2013 р.).

Публікації. Основні положення і висновки, що були сформульовані у дослідженні, знайшли відображення у тринадцяти наукових публікаціях, серед яких шість статей – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, одна стаття – у міжнародному науковому виданні, а також у шести тезах, опублікованих у збірниках доповідей науково-практичних конференцій.

Структура дисертації. Робота складається із вступу, трьох розділів, що містять у собі сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (292 найменувань на 29 сторінках) та 8 додатків на 14 сторінках. Повний обсяг дисертації становить 257 сторінок, із них основний текст – 214 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовується актуальність теми дисертації; висвітлено ступінь вивчення проблеми, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету та задачі, об'єкт і предмет дослідження, охарактеризовано методи; виокремлено наукову новизну, розкрито практичне значення одержаних результатів; надано відомості про апробацію результатів дослідження, публікації, структуру та обсяг дисертації.

Розділ 1 «Сучасне розуміння методів науки» складається із трьох підрозділів і присвячений комплексному з'ясуванню сутності та змісту методології науки, в тому числі і окремим методам, підходам до класифікації методології науки.

У підрозділі 1.1. «Загально-теоретичні методи» розглянуті різні позиції щодо розвитку уявлень про метод, методологію починаючи з античної філософії, через призму західної філософії «нового часу» та закінчуючи сучасними уявленнями сформульованими не лише в рамках філософії, а й в інших науках. Надається авторське удосконалене визначення поняття метод – це не лише форма

теоретичного або практичного освоєння дійсності (спосіб наукового дослідження чи практичної діяльності), метод – це перш за все міркування, він використовує та організаційно застосовує конкретні технічні прийоми для досягнення поставленої мети. Методологія не може бути зведена до якогось – одного, навіть дуже важливого методу. Методологія не є такою простою сумою окремих методів. Методологія – складна, динамічна, цілісна, субординована система способів, прийомів, принципів різних рівнів, сфер дій, напрямків, евристичних можливостей, структур і т.п.

На основі аналізу підходів до класифікації методології науки, обґрунтовується чотири рівнева система методології наукового пізнання, яка охоплює всезагальні методи (діалектика і метафізика), загальні методи (аналіз та синтез, індукція та дедукція, абстракція, аналогія, експеримент, моделювання та інші), прикладні (інструментальні) методи та методи окремих наук, які застосовуються в окремих науках або галузях науки. Розкриваються критерії співвідношення рівнів системи методології. Наводяться дані опитування викладачів вузів, за результатами якого 87 % респондентів (29 респондентів з 33 опитаних) відмітили, що наведена чотири рівнева класифікація методів науки найбільш вдала.

Розкриваються моменти взаємозв'язку всезагального, загальних та спеціальних методів. Висвітлюється суть всезагальних та загальних методів із розкриттям особливостей їх застосування у криміналістиці. Зауважується, що діалектика та метафізика – це методи, які застосовуються на будь-якому етапі пізнання, в будь-якій науковій галузі, адже без метафізики діалектиці не буде чого вивчати, без елементів як таких немає їх руху і взаємозв'язків і взаємозалежностей, без онтології немає гносеології. За допомогою діалектичного та метафізичного методів пізнаються закони розвитку природи, суспільства, матерії, мислення. Тобто, вони є всезагальними методами. Окремо розглядаються загальні методи: логічний, історичний, аналізу та синтезу, індукції та дедукції, абстрагування та аналогії, експерименту, моделювання, які безсумнівно, також використовуються всіма науками без виключення, проте вони застосовуються лише на певних етапах для досягнення поставленої мети.

У підрозділі 1.2. «Прикладні (інструментальні) методи» досліджуються обов'язкові елементи структури наукового пізнання – інструментарії (знаряддя праці) – прилади, пристрої, механізми. Які у сучасній науці отримали назву інструментальні або прикладні методи пізнання.

Звертається увага на те, що методи пізнання різноманітні за змістом. Вони групуються на різноманітних рівнях в залежності від того, інструментом яких закономірностей вони виступають. Деякі методи самі по собі виступають інструментарієм (знаряддями праці) за допомогою яких збагачуються можливості наукового пошуку, розширюється та удосконалюється арсенал засобів пізнання. Зауважується, що не кожний механізм, прилад, пристрій необхідно прирівнювати до інструментального методу. Обґрунтовано, що прилади, інструменти, механізми стають інструментальними методами лише тоді коли вони використовуються не механічно, а творчо, перетворюючись на засоби вирішення

певних завдань поставлених дослідником.

Автором надано визначення інструментальних методів, як якісних методів дослідження, застосування яких потребує використання різноманітних пристроїв, приладів, механізмів (мікроскоп, комп'ютер, фотоапарат, оптичні, хроматографічні пристрої тощо), технологій. Розкрито суть мікроскопічних методів дослідження (стереоскопії, темнопольної, інтерференційованої, фазово-контрасної, поляризаційної, ультрафіолетової, інфрачервоної, електронної мікроскопії), методів спостереження в ультрафіолетових променях, інфрачервоних променях, методів макрофотографування та мікрозйомки, методу рентгенівського дослідження, методу люмінесцентного аналізу та інших. Розглянуто особливості застосування у криміналістиці наведених інструментальних методів.

Підрозділ 1.3. «Методи конкретних наук» присвячено порівняно новому явищу «конкретному методу», який є наслідком поглиблення та спеціалізації наукового знання, розширення його сфери, накопичення великого об'єму матеріалу у вузьких галузях знань, що призводить до появи нових методів.

Зосереджено увагу на тому, що будь-яка наука, користується тією чи іншою сукупністю методів. В такому сенсі усі науки мають свою власну методологію на яку здійснює вплив предмет її дослідження, закономірності його розвитку. Зазначене є методологічною роллю власне предмета, адекватне відображення теорії якого виступає у той же час і методом дослідження зазначеного предмету.

Визначено, що методологія конкретної науки – це вчення про методи цієї науки, які базуються на всезагальному та загальних методах, виходять з них, проте не дублюють їх, а застосовуються лише в рамках цієї науки або подібної за предметом дослідження.

На основі аналізу підходів до класифікації методів окремих наук обґрунтовується доцільність класифікації таких методів в залежності від поділу наук (окремі фізичні, хімічні, біологічні, медичні, соціологічні методи тощо). Звертається увага на те, що в будь-якій галузі знань, науковій дисципліні в умовах швидкого розвитку процесу інтеграції зазвичай застосовуються не один якийсь метод, а ціла система субординованих методів та дослідницьких прийомів, які виникли та отримали свій розвиток не лише в суміжних, але і взагалі інших галузях знань. Тому, не можна ототожнювати той чи інший конкретний науковий або загальний метод з методом конкретної науки, навіть якщо він розглядається під час надання загальної характеристики науки загалом. У метода тієї чи іншої науки та конкретного (окремого або загального) методу різний зміст, неоднакові сфери застосування.

Автором детально розглянуто методи окремих наук де складовим елементом, прийомом пізнання виступає метод аналізу та ті методи окремих наук, які прямо або опосередковано використовуються в криміналістиці, а саме методи соціології, математики, біології, фізики, хімії та методи технічних наук.

Розділ 2 «Криміналістичний аналіз злочину як метод криміналістики» складається із двох підрозділів, присвячених комплексному аналізу методів криміналістики та з'ясуванню змісту, сутності, поняттю метода криміналістичного аналізу.

У підрозділ 2.1. «Сучасне розуміння методів криміналістики» систематизовані наукові здобутки із питань визначення поняття метода криміналістики та класифікації методів криміналістичної науки, зокрема Р. С. Белкіна, І. В. Гори, Є. П. Іщенко, М. В. Салтєвського та інших.

На основі думок зазначених науковців надано авторське визначення метода криміналістики – складне явище, яке являє собою субординовану систему науково-обґрунтованих прийомів, правил, способів направлених на пізнання матеріальної дійсності, явищ, процесів, видів діяльності на яке спрямована теоретична (наукова) та практична діяльність по досягненню поставлених завдань криміналістичного характеру, щодо вивчення криміналістичної діяльності, механізму злочинної діяльності та діяльності спрямованої на попередження злочинних проявів, виявлення злочинних проступків та боротьби з ними.

Виходячи з аналізу підходів до класифікації методів криміналістики встановлено, що деякі науковці класифікують методи криміналістики за чотирма рівнями: всезагальний метод, загальні, окремі (методи окремих наук) спеціальні (М. П. Яблоков і В. Я. Колдін, М. О. Селіванов та інші). Інші вважають що доцільно виділяти дворівневу класифікацію: загальнонаукові та спеціальні (Л. Я. Драпкін та В. М. Карагодін, Є. П. Іщенко та інші). Та більшість вважає що доречно виділяти три рівні методів криміналістики: філософський, загальнонауковий та спеціальний.

Поважаючи точку зору розділення методів криміналістики на трьохрівневу систему, враховуючи сучасні тенденції розвитку науки криміналістики, запропонована удосконалена авторська система методів, які використовує криміналістика:

1. Всезагальні методи дослідження – діалектичний та метафізичний методи.

2. Загальнонаукові методи – аналіз, синтез, опис, спостереження, порівняння, експеримент, моделювання, індукція, дедукція, метод гіпотези, аналогії та інші.

3. Запозичені спеціальні методи інших окремих наук: фізичні, хімічні, соціологічні, кібернетичні та інші методи.

4. Методи криміналістики:

1.1 Базисні власне криміналістичні методи: ідентифікації, групофікації, діагностування, ситуаційного дослідження, класифікаційного дослідження, встановлення загального джерела походження, криміналістичного аналізу злочину та інші.

1.2 Загальні власні криміналістичні методи:

1.2.1 Тактико-криміналістичні методи: побудова версій, планування та організації роботи по боротьбі зі злочинністю, впізнання, використання допомоги громадськості, засобів масової інформації та інші.

1.2.2 Техніко-криміналістичні методи: кольоророзподільчої фото-відеозйомки, дактилоскопії, піроскопії, одорології, трасології, судової балістики та інші.

Окремо розглядається питання щодо розвитку нетрадиційних методів криміналістики, які викликають цікавість не лише тому, що навколо них розвивається полеміка вчених щодо можливості їх застосування у практиці, етики їх застосування, достовірності даних отриманих при застосуванні нетрадиційних методів правоохоронними органами, а й тому що це новий напрямок розвитку методології криміналістики. На основі аналізу поглядів які виступають в підтримку та проти застосування криміналістикою «нетрадиційних методів» сформовано думку про те, що методи які сьогодні є нетрадиційними у майбутньому, за умов подальшого їх наукового дослідження, стануть «новими», «альтернативними», спеціальними методами криміналістики.

У підрозділі 2.2. «Сутність, поняття та зміст методу криміналістичного аналізу злочину» зосереджується увага на з'ясуванні поняття, сутності, змісту, завданнях методу криміналістичного аналізу злочину його елементів, ознак та підвидів.

Автором обґрунтовується необхідність розвитку власне криміналістичної термінології, в тому числі і термінології методології криміналістики. Зауважується, що в специфіці предмету криміналістики виражена і специфіка методу аналізу.

Аналізуються та оцінюються погляди різних науковців щодо місця аналізу в криміналістиці. З'ясовується, що здебільшого вчені, які досліджували метод аналізу в криміналістиці, розглядаючи, методологічне значення та зміст методу аналізу в слідчій, судовій та експертній діяльності застосовували словосполучення «загальнонауковий метод аналізу», уникаючи використовувати терміни «криміналістичний аналіз» або «метод криміналістичного аналізу», та навпаки деякі, розглядаючи значення та основні напрями в криміналістичному аналізі злочину використовуючи постійно словосполучення «криміналістичний аналіз злочину» уникали використовувати термін «метод» («метод криміналістичного аналізу злочину»). На підставі критичного аналізу цих поглядів наводиться авторське визначення методу криміналістичного аналізу злочину – як, базисного власного криміналістичного методу пізнання, який використовується в криміналістиці для реалізації її завдань, розвитку теорії криміналістики та який має практичну цінність під час розслідування злочину, суть якого полягає в умовному розчленуванні усіх криміналістичних значимих об'єктів на окремі складові частини, кожна з яких вивчається у взаємодії як частина цілого.

Визначено, що сутністю методу криміналістичного аналізу злочину є максимальне використання криміналістики для дослідження інформації, яку обов'язково потрібно обробляти під час провадження процесуальних дій з

розслідування кримінального правопорушення.

Автором досліджуються існуючі різновиди методу криміналістичного аналізу: метод структурного аналізу злочину, генезисний аналіз, системно-комунікаційний аналіз, суб'єктивно-функціональний аналіз. За результатами розгляду існуючих різновидів методу криміналістичного аналізу, дослідником, обґрунтовується забезпечення цим методом реалізації функцій криміналістики. Так, пізнавальна функція забезпечується попередньою систематизацією (через аналіз) всіх необхідних для пізнання злочину обставин, фактів, для того щоб в кінцевому висновку повністю визначити криміналістично значущі параметри злочину, які необхідно встановити, дослідити, перевірити, порівняти. Прогностична функція покликана визначити сукупність фактів, які на будь-якій стадії розслідування ще необхідно буде встановити. Забезпечується цим методом і відображувальна функція, наприклад шляхом аналізу документів, які містяться в кримінальному провадженні.

Зосереджується увага на тому, що необхідно розрізнити поняття «метод криміналістичного аналізу» від «криміналістичний аналіз злочину». Криміналістичний аналіз злочину – це різновид пізнання злочину у всіх можливих взаємозв'язках. Під час криміналістичного аналізу злочину розглядається весь механізм злочинного діяння з вчинення злочину від криміналістичної характеристики (через спосіб, знаряддя, час вчинення злочину, особи злочинця та потерпілого, слідову картину) до початкового етапу розслідування. Криміналістичний аналіз застосовується після встановлення та уявлення повної «картини» злочинного проступку. А криміналістичний метод аналізу, використовується та супроводжує дослідника, під час дослідження криміналістичних значимих об'єктів. Такий «супровід» (використання) визначається в тому, що за допомогою методу криміналістичного аналізу дослідником здійснюється: пізнання сукупності елементів, які складають структуру злочину, закономірності цього явища; вирішення питань про віднесення наявної інформації до обставин кримінального провадження яке розслідується (аналіз є необхідною передумовою встановлення зв'язків між об'єктами, явищами, фактами, складовими злочину; поглиблене системне вивчення особливостей кожного елементу (об'єкта, суб'єкта), який входить в структуру злочину: їх параметри, якості, властивості, прояви; дослідження відображень явищ та об'єктів, які досліджуються (вивчаються, розглядаються); дослідження причино-наслідкових зв'язків між елементами структури злочину, елементами та їх відображеннями.

Розділ 3 «Криміналістичний аналіз злочинної діяльності» складається із двох підрозділів, у яких розглянуто проблемні питання поняття злочинної діяльності та змісту її елементів, а також можливості практичного застосування методу криміналістичного аналізу злочинної діяльності.

У підрозділі 3.1. *«Поняття злочинної діяльності та її зміст»* зазначається, що злочинна діяльність являє собою негативне соціальне явище унаслідок чого є об'єктом дослідження багатьох суспільних наук, в тому числі юридичних.

Розглядається співвідношення понять «злочинної діяльності» з поняттями

«злочинної поведінки», «злочинної дії» та «злочином». Відстоюючи погляд на те, що поняття злочинної діяльності ширше ніж поняття злочину, злочинної поведінки, злочинної дії автор наголошує, що говорячи про об'єкт криміналістики, не має необхідності протиставляти зазначені поняття, оскільки вони однаково необхідні для розробки засобів і методів боротьби зі злочинною діяльністю.

На підставі аналізу підходів до елементів змісту механізму злочинної діяльності запропоновано виділяти в змісті механізму злочинної діяльності наступні елементи: елементи, що передують вчиненню злочинної діяльності (перед кримінальні дії, ціль, вивчення особи злочинця (особа злочинця входить саме в це коло оскільки вона також нерозривний елемент злочину), механізм злочинної діяльності, та наслідки у тому числі у вигляді «слідової картини», інших речових доказів.

Автором розглядаються точки зору науковців, щодо визначення об'єктом дослідження криміналістики «злочинної діяльності» або «механізму злочинної діяльності». Та за результатами розгляду формується теза, про те що здебільшого визначення злочинної діяльності та її змісту має місце в криміналістиці в якості загально пізнавальних понять, хоча саму криміналістику повинен цікавити сам механізм вчинення злочинної діяльності. Тобто, не потрібно механізм злочинної діяльності (в який входять дії з готування, вчинення, приховування злочину та кінцевий результат), поєднувати з суб'єктом злочинної діяльності, з його мотивами та цілями в одне загальне словосполучення «злочинна діяльність».

Запропоновано авторське визначення механізму злочинної діяльності, як об'єкта криміналістичного аналізу – вид людської діяльності, система дій та поведінкових актів злочинця, направлених на досягнення злочинного результату.

У підрозділі 3.2. «Сутність криміналістичного аналізу злочинної діяльності» розкрито особливості застосування методу криміналістичного аналізу злочинної діяльності, які полягають у тому, що за його допомогою втілюються дослідження об'єктів, які відображають минулі соціальні процеси, та суб'єктивні відношення до них осіб, які забезпечували, приймали участь в формуванні процесів соціального відображення.

Обґрунтовується теза, що криміналістика під час вирішення поставлених перед нею задач адаптує методи під свої цілі та завдання. Якщо завданням є криміналістичний аналіз механізму злочинної діяльності то і методом досягнення поставленої мети і буде метод криміналістичного аналізу, як метод який дозволяє дослідити окремі сторони досліджуваного явища чи процесу.

Автором досліджуються метод криміналістичного аналізу злочинної діяльності шляхом розкриття змісту, сутності можливостей практичного застосування різновидів методу аналізу, а саме: методу структурного аналізу злочинної діяльності, суб'єктивно-функціонального методу аналізу, методу криміналістичного аналізу процесів відображення, методу криміналістичного аналізу інформації. Та встановлюється, що як на практичному так і на науковому рівнях аналізу злочинної діяльності, як науковцями так і практичними співробітниками аналізуються однакові елементи: дані про суб'єкт (суб'єктів) злочину (злочинної діяльності); дані про мету і мотив злочину; дані про об'єкт

злочинного посягання; дані, що характеризують обстановку злочину; дані про механізм (процес) злочинної діяльності; дані про результати та наслідки злочинних дій.

Зважаючи на специфіку та складності здійснення криміналістичного аналізу та за результатами проведеного інтерв'ювання працівників слідчих органів внутрішніх справ та прокуратури встановлено, що більшість респондентів розуміють значення криміналістичного аналізу злочинної діяльності, злочину, постійно використовують його на практиці. Проте, метод криміналістичного аналізу вони використовують не цілеспрямовано, а інтуїтивно. Зазначене пов'язано з відсутністю методологічних та методичних розробок щодо застосування методу криміналістичного аналізу.

Запропоновано виділяти три рівня методу криміналістичного аналізу: а) методологічний; б) методичний рівень; в) практичний.

Характерною ознакою методологічного рівня є те, що він виробляється на підставі методологічного дослідження і є вже готовою розробкою для практики розслідування злочинів.

Методичний рівень є найбільш важкий, оскільки здебільшого кінцевим продуктом криміналістичної науки, який в подальшому надходить на «озброєння» слідчої практики, є окремі криміналістичні методики. Саме в змісті таких окремих методик, на основі положень і висновків загальних та окремих криміналістичних теорій, формуються криміналістичні рекомендації.

На думку автора не можна прирівнювати методику криміналістичного аналізу до окремих методик по розслідуванню злочинів. Зазначене пов'язане з тим, що не можна нав'язати використовувати аналіз саме таким чином (як безпосередню рекомендацію, припис). Науковець-криміналіст, або практичний співробітник правоохоронних органів використовує аналіз в цілях виявлення тих закономірностей дослідження того чи іншого об'єкта, які даним об'єктом керують. До кожного об'єкта розробити методику криміналістичного аналізу не можливо, оскільки навіть майже однакові за своїм походженням, суттю об'єкти при різних криміналістичних ситуаціях аналізуються в залежності від мети дослідження. Тому, криміналіст приймаючи участь в конструюванні будь-якої певної ситуації, повинен вміти використовувати криміналістичний аналіз в якості методологічної допомоги в області створення методик. Криміналістичний аналіз набуває методичного рівня у вигляді висновків, які повинні і бути кінцевим умовиводом із досліджуваного матеріалу, об'єкта.

Практичний рівень – це саме застосування методологічних знань та методичних рекомендацій методу криміналістичного аналізу у практичній діяльності.

Надано авторське, більш конкретизуюче (вузьке) визначення криміналістичного аналізу – метод підходу до вивчення злочинної діяльності, її механізму під час її становлення та розвитку, суть якого полягає в умовному розчленуванні досліджуваного об'єкта (злочинної діяльності) на окремі складові частини, кожна з яких вивчається у взаємодії як частина цілого та характерними особливостями якого є: використання системи інформації у виді відображень

об'єктів механізму злочинної діяльності, дослідження причин становлення та змін у цих об'єктах, виявлення та дослідження зв'язків між цими об'єктами.

ВИСНОВКИ

В результаті проведеного дослідження автор дійшов до наступних узагальнень та результатів.

1. Сучасний науковий метод являє собою шлях дослідження, теорію, вчення, спосіб досягнення будь-якої мети, вирішення конкретного завдання; сукупність прийомів та операцій практичного або теоретичного освоєння дійсності. Разом з тим, метод – це не лише форма теоретичного або практичного освоєння дійсності, метод – це перш за все міркування, він використовує та організаціїно застосовує конкретні прийоми для досягнення мети.

Методи можуть бути класифіковані за різними критеріями: рівнем теоретичності та формальності і змістовності; залежно від поділу наук – технічні, математичні, біологічні, фізичні, хімічні, соціологічні та інші методи.

Система методів наукового пізнання може бути поділена на чотири групи: всезагальні методи (діалектика і метафізика), загальні методи (аналіз та синтез, індукція та дедукція, абстракція, аналогія, експеримент, моделювання та інші), окремі інструментальні, інші допоміжно-технічні методи та методи окремих наук.

Діалектика та метафізика – це методи, які застосовуються на будь-якому етапі пізнання, в будь-якій науковій галузі. Тобто, вони є всезагальними методами.

Методи, які безсумнівно, також використовуються всіма науками без винятку, проте застосовуються лише на певних етапах для досягнення поставленої мети, є загальними методами (логічний, історичний методи, методи аналізу та синтезу, індукції та дедукції, абстрагування та аналогії, експерименту, моделювання та інші).

2. Обов'язковим елементом структури наукового методу пізнання є інструментарій (знаряддя праці) – прилади, пристрої, механізми. У сучасній науці такі засоби пізнання отримали назву інструментальні, прикладні або допоміжно-технічні методи пізнання. Інструментальні методи – це якісні методи дослідження, застосування яких потребує використання різноманітних пристроїв, приладів, механізмів (мікроскоп, комп'ютер, фотоапарат, оптичні, хроматографічні пристрої тощо), технологій.

Окрім всезагальних та загальним методів, є вузькоспеціалізовані методи, які застосовуються лише в рамках однієї наукової галузі або взагалі окремої науки. Поділ методів залежно від поділу наук відноситься саме до цієї групи методів (окремі фізичні, хімічні, біологічні, медичні, соціологічні методи тощо).

3. Методи криміналістики – це складне явище, яке являє собою субординовану систему науково обґрунтованих прийомів, правил, способів, що направлені на пізнання матеріальної дійсності, явищ, процесів, видів діяльності, на яке спрямована теоретична та практична діяльність по досягненню

поставлених завдань криміналістичного характеру, щодо вивчення криміналістичної діяльності, злочинної діяльності та діяльності, спрямованої на розкриття, розслідування та попередження злочинів.

4. Система методів які використовує криміналістика, може бути класифікована наступним чином:

4.1 Всезагальні методи дослідження – діалектичний та метафізичний методи.

4.2 Загальнонаукові методи – аналіз, синтез, опис, спостереження, порівняння, експеримент, моделювання, індукції, дедукції, метод гіпотези та аналогії та інші.

4.3 Запозичені методи інших окремих наук: фізичні, хімічні, соціологічні, кібернетичні та інші методи.

5. Методи криміналістики:

5.1 Базисні власні криміналістичні методи: ідентифікації, групуваці, діагностування, ситуаційного дослідження, класифікаційного дослідження, встановлення загального джерела походження, криміналістичного аналізу злочину та інші.

5.2 Загальні власні криміналістичні методи:

- тактико-криміналістичні методи: метод версіювання, метод планування та організації роботи по боротьбі зі злочинністю, метод впізнання та інші.

- техніко-криміналістичні методи: метод кольоророзподільчої фотовідеозйомки, методи дактилоскопії, методи піроскопії, методи одорології та інші.

6. Метод криміналістичного аналізу злочину в загальному вигляді – це власне криміналістичний метод пізнання, який використовується в криміналістиці для реалізації її завдань, розвитку теорії криміналістики, суть якого полягає в умовному виділенні криміналістично значимого досліджуваного об'єкта на окремі складові частини, кожна з яких вивчається у взаємодії як частина цілого.

У більш вузькому розумінні криміналістичний аналіз можна трактувати як метод підходу до вивчення злочинної діяльності, її механізму під час її становлення та розвитку, суть якого полягає в умовному розчленуванні досліджуваного об'єкта (злочинної діяльності) на окремі складові частини, кожна з яких вивчається у взаємодії як частина цілого та характерними особливостями якого є: використання системи інформації у вигляді відображень об'єктів механізму злочинної діяльності, дослідження причин становлення та змін у цих об'єктах, виявлення та дослідження зв'язків між цими об'єктами.

Обґрунтовується думка, що метод криміналістичного аналізу розглядається як самостійний метод криміналістики, який належить до базисних власне криміналістичних методів.

7. Суть методу криміналістичного аналізу злочину – максимальне використання знань криміналістики для дослідження інформації, яку обов'язково необхідно обробити під час досягнення поставленої мети чи то наукового дослідження, чи то під час розслідування кримінального провадження, яке

полягає в розумовому чи фактичному поділі досліджуваної інформації, об'єкту (елементами якого виступають злочин, механізм злочинної діяльності та пов'язані з їх вчиненням явища та події), з метою їх окремого дослідження й одержання нового знання.

8. Обстоюється думка про те, що механізм злочинної діяльності повинен вивчатися з обов'язковим використанням криміналістичного аналізу.

При цьому механізм злочинної діяльності визначається, як об'єкт криміналістичного аналізу, як вид людської діяльності, систему дій та поведінкових актів злочинця, направлених на досягнення злочинного результату.

9. Ефективність криміналістичного аналізу злочинної діяльності у виявленні та розкритті злочинів залежить від можливості виконання практичними співробітниками системи пошукових дій, які складаються з трьох наступних компонентів:

1. Встановити знання про природу механізмів перетворення та форми їх вираження в кінцевих станах перетворених об'єктів.

2. Розкрити можливості виконання фізичних дій по виявленню, фіксації, вилученню та оперуванню з цими об'єктами.

3. Визначити технології актуалізації потенційно змістовної в них інформації та процедур використання результатів цього процесу.

Відмітимо, що аналіз злочинної діяльності у криміналістиці являє собою багатоступеневий процес. Так, деякі вихідні дані, отримані під час початкового аналізу злочинної діяльності, стають потім предметом більш поглибленого аналізу. Цей перехід від одного рівня аналізу вихідних даних до іншого забезпечується потребами і характером завдань, які виникають під час розслідування злочину чи під час наукового дослідження злочинної діяльності. При цьому аналіз матеріальних предметів (слідів) злочинної діяльності на одному ступені пізнання замінюється сформульованою картиною злочинної події, і, навпаки, аналіз уявлень про подію злочинної діяльності часто потребує звернення до експериментального аналізу матеріальних предметів, слідів щодо можливості їх утворення при даній уявленій картині.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Оржинська Е. І. Сучасне розуміння методу науки / Е. І. Оржинська, О. Г. Предместніков // Право і суспільство. – 2011. – № 1. – С. 36–38.
2. Оржинська Е. І. Сучасне розуміння методу криміналістики / Е. І. Оржинська // Право і безпека. – 2012. – №2 (44). – С. 120–125.
3. Оржинська Е. І. Метод криміналістичного аналізу злочину / Е. І. Оржинська // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2012. – №2 (57). – С. 143–147.
4. Оржинська Е. І. Зміст елементів злочинної діяльності / Е. І. Оржинська // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2013. – №1 (65). – С.565–571.

5. Борідько О. А. Злочинна діяльність у криміналістичній науці: визначення та колізії / О. А. Борідько, Е. І. Оржинська // Криміналістичний вісник: [наук.-практ. зб. / ДНДЕКЦ МВС України; КНУВС; редкол.: В. В. Коваленко (голов. ред.) та ін.] – К.: Вид. Дім “Ін Юре”. – № 1(19), 2013. – С. 37–43.

6. Борідько О. А. Перспективи розвитку нетрадиційних методів у криміналістиці / О. А. Борідько, Е. І. Оржинська // Криміналістичний вісник: [наук.-практ. зб. / ДНДЕКЦ МВС України; КНУВС; редкол.: В. В. Коваленко (голов. ред.) та ін.] – К.: Вид. Дім “Ін Юре”. – № 2(20), 2013. – С. 56–63.

7. Оржинская Э. И. Метод криминалистического анализа преступления: определение основных задачи и элементы / Э. И. Оржинская // Психопедагогика в правоохранительных органах. – Омск, 2014. – № 1(56). – С. 56–59.

8. Оржинська Е. І. Значення криміналістичного аналізу при розслідуванні проявів злочинної діяльності у сфері наркобізнесу / Е. І. Оржинська, О. Г. Предместніков // Міжнародне співробітництво ОВС у боротьбі з транснаціональною злочинністю: тези допов. міжнар. наук.-теорет. конф. (Київ, 24 берез. 2010 р.). – Київ: Київ. нац. ун-т внутр. справ, 2010. – С. 181–183.

9. Оржинська Е. І. Сучасне розуміння загально теоретичних методів науки / Е. І. Оржинська // Актуальні проблеми юридичної науки очима молодих вчених: матеріали всеукраїнської науково – практичної конференції (Донецьк, 25 лют. 2011 р.): матеріали [в 2 ч.]. – Донецьк: ООО «Цифровая типографія», 2011. – Ч. 1. – С. 86–90.

10. Оржинська Е. І. Поняття та значення криміналістичного аналізу / Е. І. Оржинська, О. Г. Предместніков // Реформування правової системи України в контексті розбудови правової держави та свроінтеграції: II всеукраїнська науково-практична конференція (Дніпропетровськ, 24 берез. 2011 р.). – Д.: Вид-во ДУЕП імені Альфреда Нобеля, 2011. – С. 126–128.

11. Оржинська Е. І. Розуміння методу криміналістики / Е. І. Оржинська // Актуальні проблеми кримінального права, процесу та криміналістики, судової експертизи та оперативно-розшукової діяльності: матеріали III міжнар. прак. конф. (Одеса, 28 жов. 2011 р.). – Одеса: Фенікс, 2011. – С. 267–271.

12. Оржинська Е. І. Перспектива розвитку методу криміналістичного аналізу злочину / Е. І. Оржинська // Сучасні проблеми криміналістики: матеріали міжнародної наук.-практ. конф., присвяченої 100-річчю з дня народження доктора юридичних наук, професора В. П. Колмакова, (Одеса, 27-28 верес. 2013 р.). – Одеса, 2013 – С. 232–234.

13. Борідько О. А. Перспективи розвитку методу криміналістичного аналізу злочинної діяльності / О. А. Борідько, Е. І. Оржинська // Юридична осінь 2013 року: збірник тез доповідей та наук. повідомл. учасників всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених та здобувачів (Харків, 14 листоп. 2013р.) / за заг. ред. А. П. Гетьмана. – Х.: Нац. ун-т «Юрид. акад. України імені Ярослава Мудрого»: Право, 2013. – С. 411–414.

АНОТАЦІЯ

Оржинська Е.І. Метод криміналістичного аналізу злочину та злочинної діяльності. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2015.

Дисертація є першим у вітчизняній науці монографічним дослідженням, у якому здійснено комплексне дослідження методу криміналістичного аналізу злочину, досліджено та обґрунтовано систему знань щодо підвищення рівня застосування такого методу.

Розглянуто підходи до визначення, класифікації, проблемних питань не лише методів криміналістики, а й методології науки взагалі. Досліджено метод криміналістичного аналізу злочину, визначено його місце в системі методів криміналістики, розглянуто ознаки, задачі, суть, охарактеризована його особливість, надано авторське визначення. Показано широкі можливості теоретичного та практичного застосування методу криміналістичного аналізу на прикладі детального розгляду його підвидів.

Показано проблемні питання в визначенні та місці «злочинної діяльності» в криміналістиці.

Ключові слова: метод, класифікація методів, криміналістика, аналіз, метод аналізу злочину, злочинна діяльність, елементи злочинної діяльності.

АННОТАЦИЯ

Оржинская Э.И. Метод криминалистического анализа преступления и преступной деятельности. – Рукопись.

Диссертация на получение научной степени кандидата юридических наук за специальностью 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность. – Национальная академия внутренних дел, Киев, 2015.

Диссертация является одним из первых в отечественной науке монографическим исследованием, в котором на основе современных теоретических концепций науки криминалистики в Украине, стран СНГ, а также стран Европы раскрыты основы метода криминалистического анализа преступления.

В работе рассмотрены современные подходы к определению содержания методологии науки и метода. На основе анализа, представленных современной наукой подходов к классификации научных методов обоснована четырехуровневая система методов научного познания, а именно: всеобщие методы (диалектика и метафизика); общие методы (анализ, синтез, индукция, дедукция, абстракция, аналогия, эксперимент, моделирование и другие); отдельные инструментальные (технические) методы; специальные методы, которые используются в отдельных науках или исследованиях. Приводится авторское понимание определения методов науки.

В исследовании рассматривается взаимосвязь всеобщих, общих и специальных методов. Раскрывается сущность всеобщих, общих, специальных и инструментальных методов с примером их использования криминалистикой.

В хронологическом порядке, начиная с этапа становления науки криминалистики, рассмотрены дискуссионные положения методологии криминалистики, понимания криминалистических методов, подходов к классификации этих методов. По аналогии с приведенной системой методов науки предлагается четырехуровневая система методов которые использует криминалистика. Приводится авторское, усовершенствованное понятие метода криминалистики. В системе методов, которые использует криминалистика, определено место метода криминалистического анализа преступления среди собственных базисных методов криминалистики.

Отдельно автором исследован вопрос относительно возможности использования в криминалистике нетрадиционных методов.

Рассмотрены теоретические основания метода анализа преступления в криминалистике, его признаки, сущность, задачи, охарактеризованная его особенность и предоставлено авторское определения метода криминалистического анализа в наиболее широком и узком его понимании. При этом акцентируется внимание, на том, что необходимо различать понятия «метод криминалистического анализа» и «криминалистический анализ».

Предлагается выделить три уровня метода криминалистического анализа преступления: методологический, методический и практический.

Диссертант в своем исследовании детально рассматривает проблемные вопросы изучения преступной деятельности, сопоставляя понятия преступной деятельности с понятиями преступного поведения, преступными действиями, преступлением, механизмом преступного действия и приходит к выводу, что нет необходимости сопоставлять эти понятия, так как они одинаково важны для разработки методов и способов борьбы с преступностью. При этом относительно объекта изучения криминалистики автор придерживается точки зрения, что им является механизм преступной деятельности. В механизме преступной деятельности исследователем выделяются следующие элементы: элементы, которые предшествуют совершению преступной деятельности (предкриминальные действия, цель, изучение личности преступника); механизм преступной деятельности; последствия преступной деятельности, в том числе и следовая картина преступления и другие следы и доказательства.

Путем рассмотрения элементов механизма преступной деятельности показаны широкие возможности применения метода криминалистического анализа в практической работе органов дознания и следствия.

Ключевые слова: метод, классификация методов, криминалистика, анализ, метод анализа преступления, преступная деятельность, элементы преступной деятельности.

SUMMARY

E.I. Orzhynska. Method of forensic analysis of a crime and criminal activity. - *Manuscript.*

Candidate's of juridical sciences thesis in specialty 12.00.09 – criminal process and criminal investigation; forensic inquiry; operational-investigative activity. – National Academy of Internal Affairs, Kyiv, 2015.

The thesis is the first monographic research in the national science which represents a comprehensive study of method of forensic analysis of a crime and comprises research and justification of the knowledge system for improving the level of the method application.

The approaches to the definition, classification, controversial issues of both methods of forensic science and methodology of the science in general have been analyzed. The method of forensic analysis of a crime has been studied, its rank in the system of methods of forensic science has been determined, its characteristic features, tasks, essence have been considered, its particularity has been characterized, the author's definition has been given. The powerful capabilities of the theoretical and practical application of the method of forensic analysis have been demonstrated on the example of the detailed review of its subtypes.

The controversial issues in the definition and rank determination of the notion of criminal activity in forensic science have been demonstrated.

Keywords: method, classification of methods, forensic science, analysis, method of a crime analysis, criminal activity, elements of criminal activity.